

LIBASYON KAPLARI “GAGA AĞIZLI DESTİ” İLE “KOL BİÇİMLİ ALET” VE HİTİT METİNLERİNDEKİ KARŞILIKLARI¹

SEDAT ALP

F. Fischer'in “Die Hethitische Keramik von Boğazköy” adlı önemli eserinde² libasyon kabı diye adlandırılan bir sıra kap nevi de incelenmiştir. Diğer araştırmacıların da ve bunlar arasında özellikle K. Bittel'in araştırmalarına dayanarak arkeolojik buluntular arasında aşağıdaki kaplar ya libasyon kabı olarak tespit edilmişler veya muhtemelen libasyon kabı oldukları ileri sürülmüştür :

- 1) Gaga ağızlı desti³.
- 2) Mercimek biçimli desti⁴.
- 3) Kol biçimli kap⁵.
- 4) Ayak kabı biçimli kap⁶.
- 5) Hayvan biçimli kaplar⁷.

Ayrıca bir kısım kadeh veya bardağın votif kaplar oldukları düşünölmüştür⁸.

Çivi yazılı Boğazköy metinlerinde ise aşağıdaki sözler en önemli libasyon kaplarının adları olarak görölmektedir :

¹ Bu makalenin bir az kısaltılmış İngilizce bir metni “Beak spouted and arm-shaped libation vessels and their Hittite designations” başlığı altında Birleşik Amerika'da Ann Arbor'da Michigan Üniversitesinde toplanan XXVII. Uluslararası Şarkiyatçılar Kongresinde 16 Ağustos 1967 tarihinde okunmuştur.

² 75. Wissenschaftliche Veröffentlichung der Deutschen Orient - Gesellschaft, Berlin 1963.

³ F. Fischer a. g. y.'de S. 38.

⁴ Aynı müellif, a. g. y.'de S. 52. Fischer'e göre bu kapların libasyon kabı olduklarını kesinlikle söylemek şimdilik mümkün değildir.

⁵ Aynı müellif, a. g. y.'de S. 72 v. d.

⁶ Aynı müellif, a. g. y.'de S. 79.

⁷ Hayvan biçimli içme kaplarının en büyük kısmı Kültepe'de bulunmuştur. Bk. N. Özgüç, Kültepe Kazısı Raporu 1949 S. 88 v. d. Bu kategori'nin en güzel iki örneği, yaklaşık olarak 90'ar cm. yüksekliğinde iki boğa ritonu Boğazköy'de elde edilmiştir. Bk. P. Newe, Mitteilungen der Deutschen Orient - Gesellschaft 95, S. 48.

⁸ Fischer, a. g. y.'de S. 69.

- 1) *işpantuıa* - (= *şipantuıa*-), *işpantuzzi* ve *işpantuzzieşsar*
- 2) *KUKUBU*
- 3) *tapişana/i*-
- 4) *kattakurant*-
- 5) *zalıai*-
- 6) ^{DUG} GAL
- 7) *BIBRU*
- 8) *ZA.HUM* = *aşşuzeri*

Bayram ritüellerinde sık sık anılan bu kaplardan ilk beşi tanrı-
lara içki sunmaya yarayan kaplar olup gerçek libasyon kaplarıdır.
Geriye kalan üçü ise içki içmiye yarayan kaplardır. Bunlarla Tanrı-
ların içildiği bildirilmekte ve bu suretle dinî inançlara göre her halde
Tanrı ile birleşildiği düşünölmekte idi. ^{DUG} GAL'ın bazen Tanrılara
içki sunmaya yaradığı da görölmektedir. Dinî maksatlar için olduğu
gibi bunların dışında günlük ihtiyaçlar için de kullanıldığı anlaşıl-
maktadır. Buna karşılık *BIBRU* yalnız dinî maksatlar için kullanıl-
makta idi. Bu kap Tanrının kendisini veya onun hayvanını ifade et-
tiği için onu doldurmak Tanrıya içki sunmak veya libasyon yapmak
anlamına geliyordu ⁹.

^{DUG} GAL ¹⁰ ve *BIBRU* ¹¹ ve kısmen de *tapişana/i* ¹² için yapıldığı gibi geriye kalan kap isimlerinin de arkeolojik buluntulardan tanınan kaplarla idantifiye edilebilmeleri gerekmektedir.

Libasyon için kullanılan veya onunla ilgili görölen kap isimleri talebem Yaşar Coşkun tarafından hazırlanmış olan bir doktora tezinde bütün ayrıntıları ile işlenmişlerdir. Ben burada yalnız "gaga ağızlı desti" ile "kol biçimli kabın" Hititçe karşılıklarını bulmaya çalışacağım. Gözlemlerim ve elde ettiğim sonuçlar kişisel çalışma-

⁹ Krş. Goetze, *Kleinasien* ² S. 168.

¹⁰ von Brandenstein, *Hethitische Götter nach Bildbeschreibungen* (MVAeG 46,2) S. 27-29.

Ideogram'ın Hititçesi kısa zaman önce Güterbock tarafından, R(vue) H(ititte et) A(sianique) fasc. 74 S. 97, *zeri* olarak tespit edilmiştir. *aşşuzeri* "iyi (veya güzel) kadeh veya kupa" nın arkeolojik buluntular arasındaki karşılığını belki de form bakımından içki kaplarının en güzeli olan iki kulplu kupa yani "kantharos" ta aramak gerekecektir.

¹¹ Ehelolf, *Z(eitischrift für) A(assyriologie) N(eue) F(olge)* 11 (1939) S. 61 v. d.; von Brandenstein a. g. y.'de S. 23 v. d.

¹² Bossert, *M(itteilungen des) I(nstitut für) O(rientforschung)* III (1955) S. 58 v. d.

larımın ürünü olduğu için onları burada ayrı bir makale halinde sunuyorum. Diğer kaplar için okuyucuya Yaşar Coşkun'un kitabının yayımını beklemesini tavsiye ederim.

I

Arkeolojik eserlerde libasyon motifinin işlenmesine İmparatorluk çağından önce başlanmıştır. İmparatorluk çağından öncesine tarihlenmesi gereken bir sıra mühürde¹³ bu, açıkça görülmektedir. Bütün bu mühürlerde "gaga ağızlı desti" biricik libasyon kabı olarak tasvir ediliyor :

British Museum'da muhafaza edilen bir damga mühürünün bir yanında : Hogarth, H(ittite) S(eals) S. 74 Fig. 77 c = Bossert, Janus und der Mann mit der Adler- oder Greifenmaske Taf. 2, Abb. 6 b (Resim 1).

Dresden Müzesinde muhafaza edilen bir damga mühürünün çerçeve kısmında : Messerschmidt, Corpus Inscriptionum Hethiticarum I Taf. XLIII 4 = Bossert aynı yerde Taf. 3 Abb. 8 (Resim 2).

Yozgad'da (?) bulunan ve British Museum'da muhafaza edilen çekiç biçimli bir mühürün damga kısmında : Hogarth, HS S. 75 Fig. 78.

Oxford'da Ashmolean Museum'da muhafaza edilen bir damga mühürünün bir yanında : Hogarth, HS Pl. VII 106 c = Bossert, aynı yerde Taf. 4 Abb. 11 b = Ekrem Akurgal, Die K(unst der) H(ethiter) Taf. 52 (Resim 3).

Boğazköy'de Yazılıkaya civarında bulunan damga mühüründe : Güterbock, Siegel aus Boğazköy II 221 = Beran, Die Hethitische Glyptik von Boğazköy Taf. III 134 (Resim 4).

İmparatorluk çağından öncesine ait olan Tyskiewicz ve Aydın mühürlerinde gaga ağızlı kap Tanrının önünde elde tutulmakta ise de ondan Tanrı için içki akıtılmamaktadır. Bu sahneler de muhtemelen libasyon sahneleriyle akrabadır ve belki de libasyon motifinin işlenişinin başlangıç safhasını teşkil etmektedir¹⁴:

¹³ Krş. Alp, "Eski Anadolu yazısının Menşeleri", Türk Tarih Kurumu, Atatürk Konferansları, Ankara 1964 S. 66 v. d.

¹⁴ Yerli Anadolu üslubunda bazı Kültepe silindir mühürlerinde gaga ağızlı desti, tanrıya takdim edilmekte veya ondan tanrının kadehine içki dökülmektedir (N. Özgüç, Kültepe Mühür Baskılarında Anadolu Grubu, Ankara 1965 S. 14). Bu sahneler de herhalde libasyon motifinin işlenişinin ön safhasını teşkil etmektedir.

Tyskiewicz Mührü : H. Frankfort, Cylinder Seals Pl. XLIII
o = A. Parrot, Syria 28 Pl. XIV 2.

Aydın Mührü : A. Parrot, aynı yerde Pl. XIV 3.

Louvre mührü AO 20138 (A. Parrot, aynı yerde S. 180 v. d. Pl. XIII 1-XIV 1) de ise Fırtına Tanrısının arkasında elinde libasyon pozisyonunda gaga ağızlı kabı tutan bir kuş adam görülmektedir. Burada da kaptan kurban içkisinin akışı tasvir edilmemiştir.

Kısa bir zaman önce Ankara-Çankırı yolu üzerinde Çankırı'ya 35 kilometre mesafede kara yolları çalışmaları esnasında İnandık mevkiinde bulunan kabartmalı bir kült vazosunda¹⁵ da gaga ağızlı desti libasyon jestinde elde tutulmakta, fakat kurban içkisinin akıtıldığı gösterilmemektedir.

Benzer bir şekilde fakat gaga ağızlı desti daha alttan ve biraz daha meyilli olarak Elbistan civarındaki Karahöyük'te bulunan kabartmalı bir seramik parçası üzerinde : T. Özgüç - N. Özgüç, Karahöyük Hafriyatı Raporu 1947, S. 38 v. d. Levha XLVII, 2 (bu parçanın bir deseni : T. Özgüç, Anatolia II S. 70 v. d. Fig. 3).

İmparatorluk çağı anıtlarında da gaga ağızlı desti biricik libasyon kabı olarak görülmektedir :

Bir Alaca Hüyük kabartmasında bir Hitit büyük kralı, oturan bir kadın Tanrı önünde bir gaga ağızlı destiden içki sunmaktadır : Bossert, Altanatolien Abb. 503 = 505 (Resim 5).

Fraktin'deki kaya kabartmasında da solda büyük kral III. Hatuşili, Fırtına Tanrısı ve bir altar önünde bir gaga ağızlı destiden, sağda ise kraliçe Puduhepa kadın Tanrı Hepat ile bir altar önünde yine bir gaga ağızlı kaptan içki sunmaktadır : Bossert, a. g. y.'de 550 - 552 : Akurgal, KH Levha 100 - 101 (Resim 6).

Buna karşılık geç Hitit anıtları üzerinde, Malatya¹⁶, Darende¹⁷ ve Karkemiş¹⁸ kabartmalarında normal bir destiden içki sunulmaktadır.

¹⁵ Bitik'te bulunmuş olan kült vazosuna çok benzemekte, fakat hemen hemen tamam durumunda.

¹⁶ Delaporte, Malatya Pl. 19-24 = Bossert, Altanatolien Abb. 768, 770-772 ve 775 = Akurgal, Späthethitische Bildkunst Levha II a ve III a = Aynı müellif, KH Levha 104-105.

¹⁷ Gelb, Hittite Hieroglyphic Monuments Pl. 34 = Bossert, Altanatolien Abb. 780-782.

¹⁸ Woolley, Charchemish I Pl. B 30.

Arkeolojik tasvirlerle göre gaga ağızlı desti gerek Eski Hitit gerekse İmparatorluk Çağlarında libasyon için akla gelen ilk kaptır.

Hitit metinlerinde libasyon kapları için kullanılan sözlerden acaba hangisi gaga ağızlı kabın karşılığını vermektedir?:

Götze bundan 37 yıl önce *Kleinasiatische Forschung* I S. 199 v. d.'nda *işpantuṽa-*, *işpantuzzi*, *işpantuzziešsar* ve *işpantuziala-* sözlerini *šipant-* “içki sunmak, kurban sunmak” verb'i ile münasebet halinde görmüş ve *işpantuzzi*'nin tanrılara içki sunmaya yarayan bir alet olduğunu söylemişti. Aynı müellife göre bu söz “içki sunma'yı” da ifade ediyordu. Götze ihtiyatlı bir dille *işpantuzzi*'yi “libasyon kabı, libasyon” olarak çevirmeyi teklif etmişti.

Buna karşılık yazıda *šip* : *işp* değişikliğinin Hititçede mevcut olmadığını dikkate alan F. Sommer¹⁹, *Die hethitisch-akkadische Bilingue des Ḫattušili I.* adlı eserinin S. 171 ve devamında söz konusu olan sözlerin *šipant-* “içki sunmak” verb'inden geldiği hakkındaki görüşü reddetmiştir. *işpantuzzi*'yi Sommer “(şarap) kabı, şarap tayını” (?) olarak çevirmiştir. Friedrich ise sözlüğüne Sommer'in tercümesini “şarap kabı (?), şarap tayını (?)” olarak geçirmektedir.

Otten tarafından Sommer, *Orientalistische Literaturzeitung* 1953 S. 12 not 2'de *šipant-* verb'i ile aynı anlamda bir *işpant-* verb'inin varlığı gösterilmiş olduğundan artık *işpantuṽa-*, *işpantuzzi-*, *işpantuziešsar* ve *işpantuziala-* sözlerinin *šipant-* gövdesinden üretildiği görüşüne karşı ileri sürülebilecek bir engel kalmamaktadır²⁰.

işpantuṽa- (= *šipantuṽa-*) :

işpantuṽa-'nın bir libasyon kabı olduğu aşağıdaki metinlerden kesinlikle anlaşılmaktadır :

Bo 181 Öy. II (Otten, *ZA NF* 19 (1959), S. 175 v. d.)²¹

13 LÚ SÌLA.ŠU.DU₈.A LUGAL-*i*

14 *iš-pa-an-tu-ṽa-an* KUBABBAR [*p*]*a-a-i*

15 LUGAL-*uš* A.NA PA.NI ^D[*Iš?-ta?-*]nu

16 *la-a-ḫu-u-ṽa-[i]*

¹⁹ Bu cihete Götze de a. g. y.'de S. 203 not 1'de dikkati çekmişti.

²⁰ Buna rağmen bilim adamlarının bir kısmı son zamanlara kadar Sommer'in tercümesini muhafaza etmişlerdir. Diğer bir kısmı ise bu tercümeyle katılmamıştır. *işpantuṽa-*'nın “çömlek, küp” olarak tefsirine karşı bk. Otten, *ZA NF* 19 S.183 v.d. Krş. aynı zamanda Carruba, (*Das Beschwörungstritual für die Göttin*) Wişurijanjanza, 1966 S. 22 not 35. Carruba *işpantuzzi*'yi “libasyon kabı” olarak çeviriyor.

²¹ Götze tarafından, a. g. y.'de S. 201'de de anılmıştır.

- 13 “Sâkî Kırالا
 14 gümüş *işpantuğa*-’yı verir.
 15 Kırال tanrı [*Išta?*]nu’nun
 16 önünde döker”.

2393 c + I (Otten, aynı yerde S. 183)
 59 v.d. [GAL LÜ.]^{MES} MUḪALDIM *iş-pa-an-du-ya-an* KUBAB-
 BAR GESTIN *udai nu* ^{GİŞ} BANSUR-i [*pira*]n III-ŠU *šipanti*
 “Aşçıbaşı şarap (dolmuş) gümüşten *işpantuğa*- kabını getirir ve so-
 fanın [önün]e üç defa içki sunar.²²”

Benzer bir şekilde KBo XV 33 III (Duplikat Bo 4014 ay.,
 Otten, aynı yerde S. 183).

- 31 ..... nu ^{LÜEN É}^{TIM} *iş-ğa-ni-i*
 32 EGIR-an-da PA.NI ZAG.GAR.RA [^{PİŞ}]KUR ^{URU}*Ku-li-*
ú-iş-na ^{DUG}*iş-pa-an-du-az*
 33 III-ŠU *ši-pa-an-ti*

“Ve evin beyi (kurban hayvanının?) kanının arkasında Kuli-
 vişna şehrinin Fırtına tanrısının Altar’ının önünde *işpanduğa*- kabın-
 dan üç defa içki sunar.”

2393/c + IV (Otten, aynı yerde S. 183 not 52) 9 v. d. *IŠTU*
BIBRI GUŠKIN [*e-ku-zi?*] *iş-pa-an-du-it* KUBABBAR
 [*šipa*]nti

“Altın *BIBRU*’dan [içer?] (ve) gümüş *işpanduğa*- ile içki sunar”.

işpanduğa’nın libasyon kabı için genel anlamda kullanılan bir
 söz olmadığını ve belli bir libasyon kabını ifade ettiğini aşağıdaki
 metin açıkça göstermektedir :

KUB VII 60 III

7 *nu-za* LUGAL-uš LUGAL-u-e-iz-na-aš *i-ya-ar*

8 *ya-aš-ši-ia-zi na-aš pa-iz-zi nu-kán* URU^{LIM} LÜKÜR

9 *na-aš-šu ta-pt-ša-ni-it* GEŠTIN

10 *na-aš-ma* ^{DUG} *iş-pa-an-du-ya-az* *IŠ.TU* GEŠTIN

²² Hititlerde içkiler konusunda bk. şimdi G. Steiner, Reallexikon der Assyri-
 ologie III/IV (1966) S. 306 v. d.

- 11 *ši-ip-ḫa-an-ti*
 7 “Ve kiral, kirallık kıyafetini²³
 8 giyer. Sonra gider ve düşman şehrine
 9 ya gök taşı (?) ile
 10 veya *išpanduḫa-* kabından şarap
 11 sunar.”²⁴

Aşağıdaki metin şarabın *išpanduḫa-* kabı ile kullanılan yegâne içki olmadığını da gösteriyor :

KBo XV 33 II

- 29 *lu-uk-kat-ta-ma-kán ma-aḫ-ḫa-an* LÜ [EN É^{TIM} *tu-un-na-ki?*]-*e?*-
eš-na-az ḫa-ra-a
 30 *ú-iz-zi nu* DUG*iš-ḫa-an-du-ḫa-a*[z DUG*i*]*š-nu-u-ra-aš ḫi-ra-an*
 DİŞKUR URU *Ku-li-ú-iš-n* [a]
 31 ^D*Hal-ki-in-na ma-a-an KAŠ-i*[t m]*a-a-an GEŠTIN-it ši-ḫa-an-ti*
 29 “Ertesi gün [evin beyi hare]mden (?) dışarı
 30 çıkınca, *išpanduḫa-* kabından *išnura-* kabı önünde Kulivişna
 şehrinin Fırtına tanrısı
 31 ile Hububat tanrısına ister bira ile ister şarap [ile] içki sunar.”

Bu münasebetle 430/c+II (Otten aynı yerde S. 184) de dikkate alınmalıdır :

4 v. d. XXX DUG*ga-an-gur*²⁵ TUR XXX DUG*NAM. MA. AN.*
 DU TUR XXX DUG*iš-ḫa-an-du-ḫa-aš* TUR XXX DUG*tuḫ-ga-ḫi-ša*
 İŞTU KAŠ GEŠTIN *taḫalaz ḫalahḫiiaz šu-un<-na>-an-zi*

KUB XXV 36 V 5’de *šipantu[ḫa]*- diye bir söz geçmektedir. Bu söz de *išpantuḫa*’nın *šipant-* verb’inden teşkil edildiğini teyit etmektedir. Fakat bu metinde *išpanduḫa-* ile *išpanduzziešar*’ın “kurban içkisi” anlamında kullanıldıklarını sanıyorum²⁶ :

- 3 LÜ GUDÚ *ta-ḫi-ša-na-an LUGAL-i ḫa-ra-a*
 4 *e-ip-zi LUGAL-uš tu-az QA.TAM III-ŠU d* [a-a-i]

²³ Söz olarak : “Kiral gibi”.

²⁴ Her halde tahrip edilen düşman şehrinin Tanrılarını yatıştırmak için.

²⁵ DUG*gangur, gang-* “asmak” verb’inden üretilmiştir. Buna göre *gangur* asmaya mahsus bir kabin adıdır.

²⁶ *šipantuḫa-* sıfat olarak : KBo IV 13 III 33 *ši-ḫa-an-du-ḫa-an MAŠ.GAL* “kurbanlık teke’yi”.

- 5 LÚ GUDÚ A.NA D ZA.BA₄.BA₄ *ši-pa-an-du-ua-a*[z]
 6 III-ŠU QA.TAM.MA *ir-ḫa-a-iz-zi* LÚ DİŠKUR-aš
 7 *iš-pa-an-du-uz-zi-ia-aš-ša-ri-it*
 8 *ša-ra-a* III. ŠU QA.TAM.MA *šu-un-na-i*

Nihayet Sommer'e göre (Archiv Orientalní XVII S. 374; krş. aynı zamanda Kammenhuber, MIO II (1954) S. 54; Rost, MIO VIII (1961) S. 179) içki sunmaya mahsus bir alet olan BAL-u-ua-aš'ta (tapınak envanteri KUB XXXVIII 1 Vs. 31)²⁷ *išpanduuaš* veya *šipanduuaš*'ın ideografik yazılışını aramak gerekecektir. Carruba da, Wişurijanıza S. 22 v.d. not 35, *išpanduua-*'yı verbalsubstantif *išpanduuaš*'tan "das (Gefäss) des Libierens" diye izah etmektedir.

išpantuzzi ve *išpantuzziešar*:²⁸

išpantuzzi'nin²⁹ anlamını tespit ederken ondan üretilmiş olan *išpantuziala*-³⁰ sözünden hareket etmek gerekecektir. Bu söz II. Murşili'nin salgına karşı dualarına göre kesinlikle "kurban içkisi sunan" anlamına gelmektedir³¹.

Sözün geçtiği metin yerlerinin bir daha gözden geçirilmesi onun için iki anlam ortaya çıkarmaktadır.

1) *išpantuzzi*'nin NINDA KUR.₄RA (= NINDA *ḫarši*) "kurban ekmeği" ve diğer kurban malzemesi ile yan yana geçtiği metin yerlerinde, ister DUG ile determine edilsin ister edilmesin, anlamı, "kurban içkisi" dir.³²⁻³³ Bu gibi yerlerde de bazen determinatif

²⁷ Burada genel anlamda bir libasyon kabının değil, belli bir libasyon kabının söz konusu olduğu kabın yapılmış olduğu malzemenin (AN.BAR "demir") bildirilmesinden de anlaşılmalıdır.

²⁸ Bu sözlerin geçtiği metin yerlerinin önemli kısmı Götze'de a. g. y.'de ve Sommer'de a. g. y.'de bulunabilir.

²⁹ -uzzi eki ile üretilmiş sözler için bk. son olarak H. Kronasser, Etymologie der hethitischen Sprache, 1966, § 134 ve Carruba, Wişurijanıza S. 22 not 35. KUŠ *annanuzzi* her halde "dizgin" anlamına (*annanu-* "ehlileştirmek" verb'inden üretilmiştir), *išgaḫuzzi* ise "merhem kutusu (?)" veya "makyaj kutusu (?)" anlamına gelmektedir (*išk-* "sürmek" verb'inden -*uzzi* (*uzzi*'nin diğer bir şekli) eki ile üretilmiştir).

³⁰ -ala ile üretilen sözler için bk. Alp, Belleten XIII (1949) S. 264 v.d. not 98-99, Nadia van Brock RHA XX fase. 71 S. 87 v.d., Kronasser, a. g.y.'de § 99.

³¹ Bk. Götze, Kf I S. 161 v. d. ve S. 203.

³² Aynı anlamda şimdi aynı zamanda, Carruba a. g. y.'de S. 51.

³³ II. Murşili'nin salgına karşı dualarından başka Arnuvanda ile Ašmunikal'ın

DUG'un kullanılışı Sommer'in adı geçen yer S. 177 not 1'de dediği gibi bir içkinin kapsız düşünülemediğinden ileri gelmektedir.

2) *işpantuzzi* ile bir kabın kastedildiği metin yerlerinde ise söz olarak anlamı "libasyon kabı" dır.³¹ Bununla genel anlamda bir li-

duasında geçen yerler ile (von Schuler, Die Kaşkæer, Berlin 1965 S. 152 v. d. ve S. 165), KUB I 16 III 50 (Sommer, a. g. y.'de S. 14-15) ve KUB XIII 4 I 65 (Sturtevant, Journal of the American Oriental Society 54 S. 371) buraya aittirler. Ayrıca KUB XXXIII 103 II 5 (Güterbock, Kumarbi, S. 21) :

[NINDA KUR₄.R]A-ja-aš-ma <-aš> *iš-pa-an-tu-uz-zi nam-ma UL ku-iš-ki ši-pa-an-ti* "K[urban ekmeği] ile kurban içkisi artık kimse size sunmayacak".

işpantuzzi "kurban içkisi" anlamında her halde aşağıdaki metinlerde de :

KBo IV 9 I

¹⁶ II *hu-up-pár* KUBABBAR *iš-pa-an-tu-uz-zi-aš*

¹⁷ GEŠTIN-it *šu-u-ya-an-te-eš šu-up-pa-aš ZAG-na-az GÜB-la-az-zi-ja*

¹⁸ *ti-an-zi*

16-18 "Kurban içkisi şarabı ile dolu gümüşten iki çömleği (kült bakımından) temiz (etin) sağına ve soluna koyarlar".

KUB XXV 31 Vs.

¹⁴ [nu I (?) DU]Gpal-*hi iš-pa-an-du-zi ka-ru-ú-i-li LÜ GUDÚ da-a-i EGIR-pa-ma*
[I (?) DUG pal-*hi*]

¹⁵ [*iš*]-*pa-an-du-zi ne-mu-uš* LÜZABAR.DIB *pa-a-i*

14-15 "Ve merhemli (rahip) eski kurban içkisi (ile dolu) bir (?) geniş kabı alır. Yeni kurban içkisi (ile dolu) [bir (?) geniş kabı] kadeh tutucusu(na ?) geri verir."
Krş. aynı zamanda KUB X 56, 4 v. d. ve XX 43, 10 v. d.

Bu metinlere uygun olarak *işpantuzi*'nin geçtiği kanun maddesini şöyle tercüme ediyorum (J. Friedrich, Die Hethitischen Gesetze, Leiden 1959, § 49* S. 74-75 = Fiorella Imparati, Le Leggi Ittite § 164 S. 152-155) :

²⁸ *ták-ku a-ap-pa-at-ri-ya-an-zi ku-is-k[i p]a-iz-zi*

²⁹ *ta šu-ul-la-tar i-e-iz-z[i na]-aš-šu* NINDA *har-ši-in*

³⁰ *na-aš-ma* GIŠ GEŠTIN *iš-pa-an-du-zi k[i-n]u-zi*

²⁸ "Eğer bir kimse haciz için giderse ve

²⁹ kötülük yapar, (ve bu arada) ya kurban ekmeğine (dokunur)

³⁰ veya kurban içkisi (olan) şarabı zorla açarsa"

(Benzer bir şekilde Götze, Ancient Near Eastern Texts S. 195).

Friedrich a. g. y.'de S. 75 not 6 da bu paragrafı günlük ekmek ve şaraba dokunulamıyacağı şeklinde anlamak istemektedir. Krş. aynı zamanda Sommer, HAB S. 171. NINDA KUR₄.RA ve *işpantuzi*'nin dünya ihtiyaçları için kullanıldığını gösteren bir metin tanımıyorum. Kanun paragrafının kurban ekmeğine ve kurban içkisine (burada şarap) haciz esnasında bile dokunulamıyacağını anlatmak istediğini sanıyorum.

³⁴ Krş. aynı zamanda Carruba a. g. y.'de S. 22 not 25.

basyon kabının mı yoksa belli bir libasyon kabının mı kastedildiği sorusunun cevabını şimdilik ancak *işpantuzzi*'nin *işpantuşa-* ile aynı anlamda olup olmadığını bulmakla cevaplandırabiliriz.

Götze'nin düşüncesine göre, a. g. y.'de S. 201, *işpantuşa-*, *işpantuzzi*'nin diğer bir şeklidir. O, *işpantuzziešsar*'ı da anlam bakımından diğer ikisi ile bir tutmaktadır. Buna karşılık Sommer, a. g. y. de S. 171, *işpantuşa-*, *işpantuzzi* ve *işpantuzziešsar*'ın aynı anlamı taşıyıp taşımadığını bilmediğimizi söylemektedir. Friedrich sözlüğünde S. 89'da bu konuda Götze'yi takip etmekte ve bu üç sözü birbirinin aynı anlamda göstermektedir.

Morfolojik bakımdan ayrılık göstermelerine rağmen bu üç sözün aynı anlamı taşımış olmaları mümkündür. Her üç sözün de gerek "içki sunma kabı"ni gerekse "kurban içkisi"ni ifade etmeleri ihtimali bu düşüncüyü güçlendirmektedir. *işpantuzzi* ile *işpantuzziešsar* aynı metinde birbiriyle değişik olarak kullanılmaktadır :

KUB II 13 IV

9 LÜ SİLA.ŠU.DU₈.A *iš-ḫa-an-tu-uz-zi* GIBIL
10 GEŠTIN-aš da-a-i nu GİS BANŠUR-i ḫi-ra-an
11 III-ŠU ši-ḫa-an-ti

17 ...LÜ SİLA.ŠU.DU₈.A *iš-ḫa-an-tu-uz-zi-aš-šar*
18 GEŠTIN-aš da-a-i na-aš-ta GİS AB-az
19 [a] r-ḫa A.NA D^{VII}.VII.BI XII. ŠU ši-ḫa-an-ti
Benzer bir şekilde satır 23 v. d.

işpanduzzi ile *işpanduzziešsar*, kap adı olarak muhtemelen aşağıdaki metinlerde görülmektedirler :

KUB X 11 V

5 [D]UG GİR. KÁN.ma LÜ ZABAR.DIB
6 [A.N]A PA.NI DUG *iš-ḫa-an-tu-zi-ia*
7 [k]a-r[u]-ú ḫa-an-da-a-an-zi
8 na-aš-t[a] GAL DUMU.MEŠ É.GAL
9 DUG *iš-ḫa-a[n-t]u-uz-zi-az* GEŠTIN-an
10 ša-ra-a [IV?-ŠU n] a-aš-ma V-ŠU
11 ḫa-a-ni nu [a]n-da
12 DUG GİR.KÁN [-]iz-zi
13 nu DUG *iš-ḫa[-an-tu-uz-zi ḫa]-aḫ-nu-zi*

KBo IV 9 II (= KUB XI 29 III 12 v. d.)

51 UGULA LÜ·MEŞ MUḪALDIM *iš-pa-an-tu-uz-zi-šar* GEŠTIN

52 LUGAL-*i pa-ra-a e-ip-zi* LUGAL-uš QA.TAM *da-a-i*

III 1 UGULA LÜ·MEŞ MUḪALDIM ^D DAG-ti *ši-ra-an*

2 III-ŠU Ū A.NA ^DZA.BA₄. BA₄

3 III - ŠU *ši-pa-an-ti*

KUB X 23 III

9 [UGULA LÜ·MEŞMUḪAL]DIM

10 [*iš-pa-an-tu-u*]z-zi-aš-šar GEŠTIN

11 [LUGAL-*i pa-ra-a*] e-ip-zi

12 [LUGAL-uš QA.TAM] *da-a-i*

13 [UGULA LÜ·MEŞMUḪALDIM] GUNNI III.ŠU

14 [*ši-pa-a*]n-ti LÜ ALAM.KA × UD ³⁵

15 [*me-ma-*]i LÜ *pal-ya-tal-la-aš*

16 [*pal*]-*ya-a-iz-zi*

KUB X 23 IV

11 [UGULA LÜ·ME]Š MUḪALDIM

12 [*iš-pa-a*]n-tu-uz-zi-aš-šar GUŠKIN

13 [LUGAL-*i p*]a-ra-a e-ip-zi

14 [LUGAL-uš] QA.TAM *da-a-i*

15 [UGULA LÜ·MEŞ MU]ḪALDIM GUNNI III-ŠU

16 [*ši-pa-an-t*]i LÜ ALAM.KA × UD

17 [*me-ma-i*] LÜ *pal-ya-tal-aš*

18 [*pal-ya-i*]z-zi

KUB XXV 18 V

14 UGULA LÜ·MEŞMUḪALDIM GEŠTIN-aš *iš-pa-an-du-u*[z-zi-eš-šar]

15 LUGAL-*i pa-ra-a e-ip-zi* L[UGAL-uš QA.TAM]

16 *da-a-i*

17 UGULA LÜ·MEŞMUḪALDIM *iš-ta-na-ni pi-ra-a*[n III-ŠU *ši-pa-a*]n-ti

18 *ha-aš-ši-i* III-ŠU *ši-p* [a]-a [n-ti]

19 ^{KUŠ} *kur-ši* III-ŠU *ši-pa-an-t*[i]

³⁵ Ideogram'ın anlamı için bk. şimdi Güterbock, RHA XXII fasc. 74 S. 95 v. d.

- 20 ^{GIŞ} DAG-ti III-ŠU *ši-pa-an-ti*
 21 ^{GIŞ} AB-ia III-ŠU *ši-pa-an-ti*
 22 ^D Ħa-ša-mi-li-ia-aš ^{GIŞ}-i III-ŠU *ši-pa-an-ti*
 23 TÚL-i III-ŠU *ši-pa-an-ti*
 25 ^{DUG} Ħar-ši-ia-al-li [I]II-ŠU *ši-pa-an-ti*

KUB XX 87 I

- 10 Ū ^{LÚ} GUDŪ *iš-pa-an-tu-uz-zi-eš-šar*
 11 A.NA ^{LÚ} SANGA *pa-a-i* ^{LÚ} SANGA-ša GUD.MAĦ
 12 *ši-pa-an-ti ta-an AN.BAR-aš* ^{GIŞ} PA-it GUL-aĦ-zi
 13 *na-aš i-ia-an-na-i a-pí-e* EGIR. ŠU
 14 *i-ia-an-ni-ia-an-zi nu KAS-an pa-ra-a*
 15 SĪR ^{RU}
 10 “Ve merhemli (rahip), i. (kabını)
 11 rahibe verir. Rahip de boğaya
 12 içki sunar ve ona demirden bir asa ile vurur
 13 ve o (boğa), koşar. Onlar (da)
 14 onun arkasından koşarlar ve yol boyunca
 15 şarkı söylerler.

išpantuzzieššar KUB XXV 36 V 5 'den başka (yukarıda S. 519 v.d. 'na bakınız) aşağıdaki metinde de her halde “kurban içkisi” anlamına gelmektedir :

KUB VII 8 II

- 11 *nu-ut-ta* SISKUR. ĦI.A^{IM} NINDA *Ħar-ša-ú-uš*
 12 *me-ma-al* ^{DUG}*iš-pa-an-du-uz-zi-ia-aš-šar*
 13 *a-pí-e pí-eš-kán-zi*

Şimdi “gaga ağızlı desti” nin Hitit metinlerindeki karşılığının tespitine dönelim :

“Gaga ağızlı desti”, bugünkü bilgimize göre Eski Hitit mühürleriyle İmparatorluk çağı anıtlarında tasvir edilen yegâne libasyon kabı olduğuna göre onda Hititlerin en önemli libasyon kabını görmek doğru olacaktır. Bu bakımdan onun karşılığını *šipant-* “içki sunmak” verb'inden üretilmiş bir sözde aramaktan daha makul bir düşünce olamaz.

Yukarıdaki açıklamamıza göre (S. 518 v.d.), *išpantu*-, genel anlamda “libasyon kabı” olmayıp belli bir libasyon kabının adı olduğu

gözönünde tutulursa, bildiğimiz libasyon kapları arasında “gaga ağızlı desti” nin Hititçe karşılığı olmak için en büyük şansa sahiptir.

işpantuzzi ile *ipantuzziešsar*’ın bir yandan birbirleriyle aynı anlamda kullanıldıkları diğer yandan da *işpanduua-* ile aynı anlamı taşıyabilecekleri düşünülürse bu iki sözde de “gaga ağızlı desti” yi aramak gerekecektir. Eğer bu düşünce doğru değilse, o zaman *işpantuua-* tek başına “gaga ağızlı desti” yi, *işpantuzzi* ile *işpantuzziešsar* ise hem “kurban içkisi”ni hem de genel anlamda “içki sunma kabı”ni ifade etmiş olacaktırlar.

II

Yüksek kaliteli ve pişmiş topraktan, kırmızı veya kahve rengi cilalı, kol biçimli kaplar, Anadolu’da, Suriye’de, Kıbrıs’ta ve diğer yakın doğu ülkelerinde bulunmuşlardır. Anadolu’da bunlar için en önemli buluntu yeri Boğazköy’dür. Fakat Alaca Hüyük, Alişar, Tarsus ve Tel Atçana’da da gün ışığına çıkmışlardır.

Bittel, Boğazköy III S. 33-42’de bu kaplar üzerinde önemli bir araştırma yapmış ve onları bütün ayrıntılarıyla incelemiştir³⁶ :

Bu eserlerin hem uzun hem de kısa örnekleri vardır. En uzununu 70 cm. boyundadır. Bittel’e göre bu aletler M. ö. 15.-13. yüzyıllara aittirler. Çıkış ülkeleri olarak Bittel kuzey Suriye’yi düşünmektedir.

Alet, dirsekten kesilmiş bir sağ kola benzemekte ve el, avuc içinde küçük bir tas biçimli bir kap tutmaktadır (Resim 7-8). Aletin geniş tarafı kapalıdır. Huni biçimli kısmın içindeki boşluk avucun içindeki tasan doldurulabilmektedir. Tasın içindeki delikten içki, kabın içindeki geniş boşluğa akabilmekte ve boşaltırken içki, aynı tasan dışarı akmaktadır.

Bittel’e göre, S. 33, aletin geniş tarafında normal olarak konveks bir ucu ve bunun ortasında çok defa düğme biçimli bir çıkıntısı ile etrafında bir halkası veya yeterli bir istinat kaidesi vardır (krş. Bittel S. 40). Denemeler, sarsılmamak şartıyla, kaidenin, uzun boylu olan bu kapların ayakta durmasına yettiğini göstermişlerdir.

Bittel, pişmiş topraktan olan bu kapların madenden yapılmış örneklerin kopyaları olabileceğini de ileri sürmüştür.

³⁶ Bk. aynı zamanda Fischer’in önemli izahları için a. g. y.’de S. 72-73. Ak-raba malzeme ve prototipi için krş. Ruth Amiran, The “Armshaped” vessel and its family, Journal of Near Eastern Studies XXI (1962) S. 161-174.

Bu eserlerin günlük ihtiyaçlar için düşünülemediğini ve onların rituel maksatlara hizmet etmiş olduklarını aynı müellif haklı olarak ifade etmiştir.

Eskiden bazı bilim adamları tarafından ileri sürülen, bu aletlerin “buhurdan” olabileceği hakkındaki görüşe Sjöqvist karşı koymuş³⁷ ve Bittel de bu görüşe katılmıştır. Çünkü söz konusu olan aletlerin hiç birinde duman izine rastlanmamıştır.

Biçimlerini ve geniş hacimlerini gözönünde tutan Bittel bu aletlerin içki kabı olduklarını göstermekte ve kendisinden önce Woolley³⁸ ve Sjöqvist³⁹’in de düşündükleri gibi onları libasyon kapları olarak nitelendirmektedir. Şimdiye kadar ne mühürler ne de anıtlar üzerinde bu aletleri gösteren herhangi bir tasvire rastlanmamıştır.

Metinlerden tanıdığımız ve makalemizin başında andığımız libasyon kaplarından acaba hangisi bu önemli kült aletinin Hititçe karşılığını vermektedir ? :

Bittel, a. g. y. de S. 41 ve devamında ve Fischer, a. g. y. de S. 72’de bu aletlerin karşılığı olarak *işpantuzzi*’yi düşünmüşlerdir. Yukarıda bu sözün karşılığı olarak başka bir kabı teklif ettiğimizden burada bunun üzerinde ayrıca durmayacağım.

Kol biçimli kabın Hititçe karşılığı olarak en ön plânda *kattakurant*-ı düşünüyorum. Aynı eserlerin Hititçe karşılığı olarak ilk bakışta *tapişana/i-* da akla gelebilir. Çünkü bu söz, Bossert’in MIO III S. 58 v. d. ında ileriye sürdüğü gibi *-na-* ekinin eklenmesi ile her halde **tapişa* sözünden üretilmiş ve **tapişa* hiyeroglif metinlerinde geçen *taşas* “gök, gök taşı” ile aynı olabilir. Fakat kol biçimli kaptaki dikti çeken kısım, avuç içinde tutulan küçük tas değil, dirsekten kesilmiş olan kolun tümüdür.

kattakurant- üzerinde Güterbock tarafından “Zu einigen hethitischen Komposita” adlı makalesinde, Corolla Linguistica’da (Festschrift F. Sommer) S. 63 ve devamında durulmuştur. Güterbock haklı olarak *kattakurant*-ın bir libasyon kabı olduğunu söylemekte ve *katta* ile *kurant*- elemanlarından bir araya getirilen bir kompositum olduğunu göstermektedir⁴⁰. Güterbock’un izahına göre *kattakurant*-, söz

³⁷ Sjöqvist, Problems of late Cypriote Bronze Age S. 51.

³⁸ Woolley, The Antiquaries Journal 18, 1938, S. 12.

³⁹ Sjöqvist, a. g. y.’de S. 52 v. d.

⁴⁰ Sözün teşkili için krş. aynı zamanda H. Hoffner, Orientalia 35 (1966) S.

olarak “alttan kesik” anlamına gelmektedir. *kattakurant*’ın en önemli libasyon kaplarından biri olduğu aşağıdaki metinlerden anlaşılmaktadır. Bu metinlerin büyük bir kısmı bizden önce Güterbock tarafından transkripsiyon halinde bildirilmişlerdir :

KUB X 90 Rs.

- 1 ^DUTU-aš ^{GİS}hu-u-ya-ši *pi-ra-an*
- 2 II ^{DUG} kat-ta-ku-ra-an<-du-> uš ta-ya-l[a-aš ar-ta-ri?]
- 3 GAL DUMU.MEŠ É.GAL ^{DUG}kat-ta-k[u-ra-an-da-an]
- 4 LUGAL<-i> pa-a-i LUGAL-uš pa-i[z-zi]
- 5 ^{NA4} hu-u-ya-a-ši [*pi-ra-an ši-pa-an-ti?*]
- 1 “Güneş tanrısının *huyaši* aleti önünde
- 2 *taçal* içkisi ile (dolu) iki *kattakurant*- kabı [durur].
- 3 Saraylıların başı *kattakurant*- kabını
- 4 kiralaya verir. Kiralaya gi[der],
- 5 *huyaši* taşının [önünde içki sunar].”

KUB X 10 I

- 2 UGULA ^{LÜ·MEŠ} MUḪALDIM kat-ta-ku-r[a-an-da-an]
- 3 [ta-ya]a-la-aš LUGAL-i pa-r[a-a e-ip-zi]
- 4 [LUGAL-u]š-ša-an tu-u-ya-az [*QA.TAM da-a-i*]
- 5 [UGULA ^{LÜ·M}]ES MUḪALDIM GUNNI-i
- 6 [kat-ta-ku-ra-an-da-a]z III-ŠU ši-pa-[an-ti]
- 7 [^{LÜ} AL]AM. KA × UD a-ḫa-a [*ḫal-za-a-i*]
- 8 [^{LÜ} pa]l-ya-tal-la-aš [*pal-ya-a-iz-zi*]

KUB II 6 IV

- 19 [UGULA ^{LÜ}] ^UMUḪALDIM kat-ta-ku-ra-an-ta-an GUŠKIN
- 20 [LUGAL-i pa-r]a-a e-ip-zi
- 21 [LUGAL-uš *QA.TAM d*] a-a-i
- 22 [UGULA ^{LÜ}MUḪALDIM II]I?-Š[U]? ši-pa-an-t [*i*]
- 23 [^{LÜ} ALAM.K]A × UD a-ḫa-a [*ḫal-za-a-i*]
- 24 [^{LÜ} pa]l-ya-tal-la-aš pal-u-ya-a-[*iz-zi*]

KUB XI 19 IV

- 8 [UGULA ^{LÜ·MEŠ}MUḪAL]DIM ^{DUG}kat-ta-ku-ra-an-da-an ta-ya-la-aš
- 9 [LUGAL-i pa-r]a-a e-ip-zi

- 10 [LUGAL-uš-k] *án QA.TAM da-a-i*
 11 [UGULA LÚ.MEŠMUḪALD]IM ZAG.GAR.RA-ni III-ŠU
 BAL-ti
 12 [LÚAL]AM. KA×UD *me-ma-i*
 13 [LÚpa] l-*ya-tal-la-aš pal-ya-iz-zi*
 14 [LÚk] i-i-ta-aš *ḫal-za-a-i*

KUB XI 35 II

- 26 UGULA LÚ.MEŠ MUḪALDIM GESTIN-aš DUG *kat-ta-ku-
 ra-an-da-an*
 27 LUGAL-i *pa-ra-a e-ip-zi* LUGAL-uš QA.TAM *da-a-i*
 28 UGULA L[Ú.MEŠM]UḪALDIM ZAG.GAR.RA-ni III-ŠU
 ši-pa-an-ti
 29 [LÚALAM]. K [A×UD] *me-ma-i*
 30 [LÚpal-ya-at-tal-la-aš pal-ya-i] *z-zi*
 31 [LÚki-i-ta-aš ḫal-za-a-i]

KUB XXX 41 IV

- 6 UGULA LÚ.MEŠMUḪALDIM DUG *kat-ta-ku-r[a-an-da-an]*
 7 LUGAL-i *pa-ra-a e-ip-zi*
 8 LUGAL-uš QA.TAM *da-a-i*
 9 UGULA LÚ.MEŠ MUḪALDIM NA⁴*ḫu-ya-ši-ia [pt-ra-an?]*
 10 *ši-pa-an-ti*

KUB X 28 II

- 6 *ma-a-an* UDU.HI.A *ta-ru-up-ta-ri*
 7 *nu* UGULA LÚ.MEŠMUḪALDIM *kat-ta-ku-ra-an-t[e-]i[t]*
 8 GEŠTIN EGIR-*an-da ši-pa-an-[ti]*

Aşağıdaki metinde *kattakurant*-’tan diğer bir kaba şarap dökül-
 mektedir. Kol biçimli kap, dış görünüşüne göre büyük bir kepeçye de
 benzediğinden *kattakurant*-’ın buradaki fonksiyonu ona çok iyi uymak-
 tadır :

KUB X 15 IV

- 14 LÚ GUDŪ *iš-qa-ru-uh ḫar-zi-pát*
 15 UGULA LÚ.MEŠ GİŠBANŠUR DUG *kat-ta-ku-[ra-an]-da-an*
 16 *da-a-i na-aš-ta* GEŠTIN
 17 *iš-qa-ru-ḫi an-da l[a-ḫu-ya-i]*
 18 *nu* LÚ GUDŪ *iš-q[a-ru-ḫi-it ?]*
 19 [II]I. ŠU *ši-p[a-an-ti]*

Güterbock'a göre *kattakurant-* kabının adı onun biçiminden alınmıştır. Müellif, bu sözün arkeolojik buluntulardaki karşılığı olarak ya altı kesik ve kaidesi düz olan bir kap veya aşağısı bir huni teşkil edecek şekilde kesilmiş bir kap, yani bir Rhyton, düşünmektedir.

Birçok desti nevelerinin veya içki kaplarının kaideleri düz olduğundan Güterbock'un düşündüğü birinci şık bizi pek ileriye götürmemektedir. *kattakurant-* ile özel bir biçimi olan bir kap adlandırılmış olmalıdır ⁴¹.

Kol biçimli libasyon kabının özelliklerini bir daha gözden geçirelim : Dirsekten kesilmiş olan bir kola benzetilmiştir. Dik olarak durması mümkündür. Dik durduğu zaman kabın alt kısmı, kesik olan tarafıdır.

⁴¹ Danimarkalı Hititolog Holt, Bibliotheca Orientalis XV (1958) S. 151 v. d.'nda *kattakurant-*'ın *KUKUBU*'nun Hititçesi olduğunu ileri sürmüştür. Holt teklifini KUB XI 18 II 14 v. d. ile XI 19 IV 8 v. d.'nın karşılaştırılmasına dayamaktadır. Bu karşılaştırmanın aldatıcı olduğunu şimdi Carruba, Wişurijanze S. 10'da göstermektedir. Carruba'nın kaydettiği metin 803/v III 7'de *DUGKUKUB* ile *kattakuran* [-iki ayrı kabın adları olarak yan yana görülmektedir. Holt tarafından bildirilen metinler duplikat değildirler. Benzer ve paralel bir şekilde yazılmış metinlere *işpan-tuzziešsar* ile olduğu gibi (bk. S. 523) örneğin *tapišana-* ve *zalhai-* ile de rastlıyoruz:

KUB XI 21 IV

- 22 UGULA LÚ·MEŠ MUḪALDIM *ta-pi-ša-na-an*
 23 *ta-ya-la-aš* LUGAL-i *pa-ra-a e-i[p-zi]*
 24 LUGAL-uš-ša-an QA.TAM *da-a-i*
 25 [UGULA LÚ·MEŠ MUḪALDI]M *iš-ta-na-ni*
 26 [III-ŠU *ši-pa-an-ti*]

KUB XXX 41 II

- 16 UGULA LÚ[·MEŠ MUḪALD]IM *ta-ya-la-aš t[a-pi-ša-n]a-an*
 17 LUGAL-i [pa]-ra-a *e-ip-zi* [LUGAL-u]š
 18 QA.TAM *d[a]-a-i ta NA₄ hu-ya-ši-ja*
 19 *pi-ra-an* [ ]I?– ŠU *ši-pa-an-ti*

KUB II 6 II

- 10 UGULA LÚ·MEŠ MUḪALDIM GEŠTIN-[a]n *za-al-ḫa-a-it*
 11 LUGAL-i *pa-ra-a e-ip-zi*
 12 LUGAL-uš QA.TAM *da-a-i*
 13 [UGULA] LÚMUḪALDIM G[UNNI] (?) -]i (?) I-ŠU *ši-pa-an-ti*
 14 [*na-aš-ta* GEŠTI]N *iš-qa-ru-uḫ*
 15 [*an-da la-ḫu-ya-*]i

kattakurant-, makalemizin başında andığımız libasyon kapları için kullanılan sözler arasında, kol biçimli kabın burada yapılan tarifine en çok uyduğundan, onda, büyük bir ihtimalle söz konusu olan aletin Hitit metinlerindeki karşılığını bulmak gerekecektir.

Ek :

S. 520 not 28'e ilâve ediniz :

išpantuzziešsar için bazı metin yerleri Kammenhuber tarafından da MIO II S. 440 not 99'da anılmıştır.

S. 525 ve devamına ilâve ediniz :

Kol biçimli âletin bir libasyon kabı olduğunu "içki sunmak" anlamına gelen hiyeroglifin (Meriggi, Hieroglyphisch-Hethitisches Glossar, Wiesbaden 1962, S. 181 No. 6 ve S. 109) şekli de teyid etmektedir. İşaret kol biçimli kap gibi elde bir kadeh veya bir tas tutan bir kolu gösteriyor.

Kol biçimli âletin belki de kısa şeklinin ideografik karşılığı G1ŞU.NAG.NAG'da "el biçimli içme âleti" (son olarak A Salonen, Die Hausgeräte der Alten Mesopotamier, Teil II : Gefässe, 1966, S. 113) aranabilir. İdeogram'ın *kattakurant-*'in karşılığı olduğunu söylemek şimdilik mümkün değildir.

zalhai-'nin, kendisi ile şarap doldurulabilen desti gibi bir kap olduğu IBoT II 14 Öy. 7. v. d. 'ından anlaşılmaktadır. KUB X 11 V 8. v. d.'ında da bir kaptan her halde *išpantuzzi* kabı ile şarap alınmaktadır (krş. yukarıda S. 522). Belki de *zalhai*'de *KUKUBU*'nun Hititçesi aranabilir.

IBoT II 14 Öy.

- 1 [ú-i]z-zi
- 2 [-a]n hu-ya-a-i
- 3 [DU]MU.MEŠ É.GAL ar-ḫa
- 4 [nu ?-u]š-ši za-al-ḫa-i KUBABBAR
- 5 [pa-a-i n]u a-ḫi-iz-zi-ia QA.TAM.MA
- 6 [i?-ja?-z]i ta-aš-ši ar-ḫa da-a-i

- 7 [nam-m]a GAL DUMU. MEŠ É.GAL QA.TAM.MA i-ia-zi
- 8 [GAL ?] LÚ·MEŠ ME.ŠE.DI LÚ GUDÚ TUGše-ik-nu-un
- 9 e-ip-zi ta-an ḫi-ḫu-te-iz-zi
- 10 [n]a-aš-ta za-al-ḫa-īt GUSKIN
- 11 GESTIN ḫa-a-ni

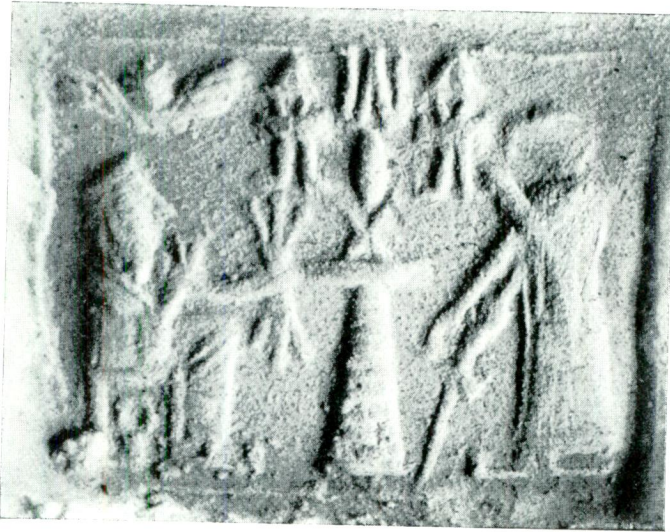
- 12 na-at LUGAL-i ḫ[a]-r[a-a e-ip-zi]
- 13 LUGAL-uš Q[A.TAM da-a-i]

1

2

3

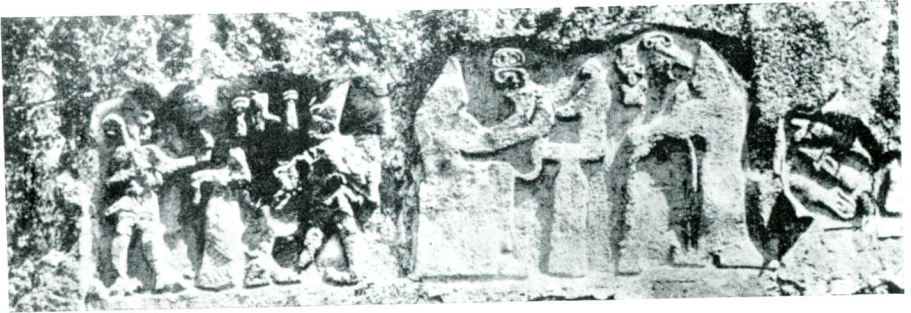

4

S. Alp

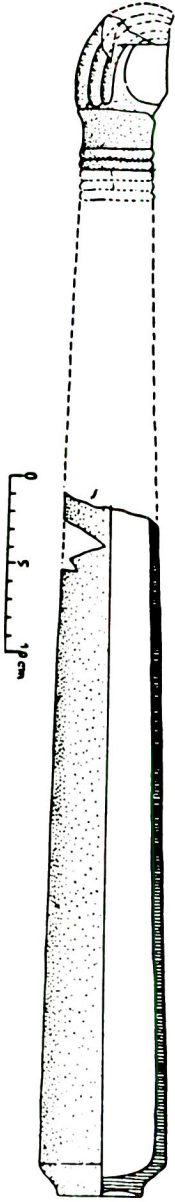

5

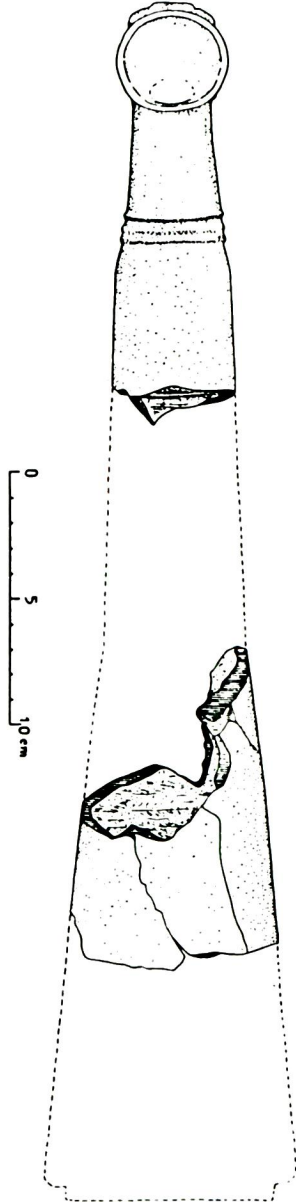

6

S. Alp

7

8

